

زندگی نامه دکتر محمد زاهدی اصل

دکتر محمد زاهدی اصل در سال ۱۳۲۴ در روستای نیار اردبیل متولد شد. مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد را به ترتیب در رشته مددکاری اجتماعی و مدیریت امور فرهنگی در تهران گذراند و دکترای مدیریت اجتماعی را در سال ۱۳۶۷ در ترکیه اخذ کرد. وی یکی از مددکاران با تجربه‌ای است که اسلوب، دانش و تکنیک این حرفه را در کلاسهای درس آموزشگاه خدمات اجتماعی آموخته و پس از آن سالهای طولانی تلاش و تحقیق و تدریس و تالیف را پشت سر گذاشته است. در حال حاضر وی در دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه شاهد و امام حسین (ع) به تدریس خدمات اجتماعی، مددکاری جامعه‌ای و ... در مقاطع مختلف می‌پردازد. نامبرده عضو هیئت علمی و استاد پایه ۲۶ دانشگاه علامه طباطبایی می‌باشد. گروه: علوم انسانی رشته: علوم اجتماعی گرایش: مدیریت اجتماعی خاطرات کودکی: محمد زاهدی اصل در روایت از آن سالهای دور و سخت روستای «نیار» از رنج و خاطره کودکی ۶ ساله می‌گوید که هر صبح و عصر با همراهی دوستان همکلاسی‌اش، صدای گام‌ها و آندوه‌گمها و اولین تلاشهای بی‌ادعای خود را، در فاصله نیار تا اردبیل، با پای پیاده بر راه‌ها و خاک‌ها به یادگار می‌گذاشتند و در مبارزه و ستیز با سرمای استخوان‌سوز و زیر صفر درجه به بهانه کورسوی امیدی که در دل داشتند استواری و صبوری را سرمشق می‌کردند. اوضاع اجتماعی و شرایط زندگی: محمد زاهدی اصل در آخرین روزهای سرد سال ۱۳۲۴ ه.ش در روستای «نیار» از توابع استان اردبیل متولد شد. شرایط خانوادگی وی با مشکلات خاص روستا مواجه بود. وی می‌گوید: «مشابه بسیاری از خانواده‌های آن زمان خانواده ما نیز کثیر الاولاد بود که در نهایت غیر از اولین فرزند فوت شده، شش خواهر و سه برادر بودیم. معمولاً دختران را در سنین پایین شوهر می‌دادند و من شاهد ازدواج دو خواهر بزرگترم بودم. در سایه تلاشهای پدر وضعیت اقتصادی خانواده بهتر شد و به تدریج به دنبال کشاورزی توام با کاسبی در مغازه وضعیت مطلوبتری حاصل شد و این تلاش پدر تا زمان فوت و سن ۸۰ سالگی ادامه داشت.» تحصیلات رسمی و حرفه‌ای: محمد زاهدی اصل پس از دریافت مدرک دیپلم تجربی در سال ۱۳۴۴، در اردبیل، مدرک کارشناسی خدمات اجتماعی یعنی «مددکاری اجتماعی» را در سال ۱۳۵۰ در تهران و مدرک کارشناسی ارشد در رشته مدیریت امور فرهنگی در سال ۱۳۵۰ را نیز در تهران و مدرک دکترای مدیریت اجتماعی را در سال ۱۳۶۷ - با هزینه شخصی - از دانشگاه استانبول ترکیه اخذ کرد. خاطرات و وقایع تحصیل: از خاطرات دوران ابتدایی و متوسطه محمد زاهدی اصل جز سختی راه و سرمای زمستان و کتک خوردن از همشاگردیها در راه مدرسه و تشویق و تمجید معلم‌ها و نیز در دوران دانشجویی زندگی با هم‌دوره‌ای‌ها در یک اطاق اجاره‌ای چیز خاصی نبوده است. وی در سال ۱۳۵۰ به عنوان مسئول مؤسسات خدمات اجتماعی عازم ارومیه شد. پس از آن زاهدی اصل فراز و نشیب‌های زیادی را در زمینه تحصیل، تحقیق و خدمت پشت سر گذاشت، در حالی مدرک کارشناسی ارشد در تهران و دکترای خود را در رشته مدیریت اجتماعی در ترکیه اخذ کرد که با وجود همراهی همسر و پنج فرزند خردسال، و به عهده گرفتن هزینه تحصیل به علت مخالفت معاون وقت وزیر علوم با بورس تحصیلی رنج‌ها و مرارت‌های بسیاری بر خانواده زاهدی اصل تحمیل شد. فعالیت‌های ضمن تحصیل: سال ۱۳۵۰ هجری شمسی محمد زاهدی اصل دیگر یک کارشناس مددکاری اجتماعی بود که به اصرار فرمانفرمائی‌ان در آغازین سالهای خدمت، به عنوان مسئول مؤسسات خدمات اجتماعی عازم ارومیه شد. استادان و مربیان: از استادان محمد زاهدی اصل می‌توان به «ستاره فرمانفرمائی‌ان» اشاره کرد که زاهدی اصل در کلاسهای درس ایشان در آموزشگاه عالی خدمات اجتماعی در مقطع کارشناسی شرکت می‌کرد. هم‌کاران: محمد زاهدی اصل از هم‌دوره‌ای‌های خود به صمیمی‌ترین دوستانش در دوره کارشناسی به شهید عباس ارشاد اشاره می‌کند که در هفتم تیر شهید شد. همسر و فرزندان: محمد زاهدی اصل در سال ۱۳۴۹ با دختردایی خود ازدواج نمود که حاصل آن پنج فرزند، سه پسر و دو دختر می‌باشد. پسرها بعد از فراغت از تحصیل مشغول کارند و دختر بزرگتر با اخذ مدرک کارشناسی ارشد به تدریس زبان خارجه مشغول و دکتر کوچکترشان دانشجوی هنر دانشگاه الزهرا است. وقایع میانسالی: انفجار مواد منفجره در دوران خدمت و سوختگی چشم و صورت ناشی از آن، فوت دومین فرزندم در پنج ماهگی به علت نارسایی قلبی و غده تیروئید، شهادت نزدیکترین دوست در حادثه ۷ تیر، جنگ تحمیلی و صحنه‌های پر مخاطره در خوزستان، و روزهای انقلاب از جمله جلسات مخفیانه انجمن اسلامی مددکاران اجتماعی و عضویت در کمیته استقبال امام و گروه محافظان ایشان در بهشت زهرا و ... از وقایع آن دوران محمد زاهدی اصل است که به آن اشاره می‌کند. مشاغل و سمت‌های مورد تصدی: دکتر محمد زاهدی اصل عضو هیئت علمی و استاد پایه ۲۶ دانشگاه علامه طباطبایی (۱۳۸۴) است.

وي سمت‌ها و منصب‌هاي متعددي را در اختيار داشته و دارد که به برخي از آنها اشاره مي‌شود: - مددکاري اجتماعي و کارشناس امور دانشجویي در دانشگاه تهران ۵۷-۱۳۵۰، - رياست دانشکده خدمات اجتماعي و سرپرستي آموزشگاه عالي آموزشاري ۶۲-۱۳۶۰، - معاونت اداري و مالي و جانشين معاونت دانشجویي دانشگاه الزهراء ۶۳-۱۳۶۲، - مدير گروه برنامه‌ريزي اجتماعي دانشگاه علامه طباطبائي ۶۹-۱۳۶۷، - سرپرست دانشگاه علامه طباطبائي ۱۳۶۸، - رياست مؤسسه کار و تأمين اجتماعي ۶۹-۱۳۶۸، - مديريت گروه علوم اجتماعي دانشگاه شاهد ۱۳۶۹، - مدير گروه خدمات اجتماعي دانشگاه علامه طباطبائي ۷۵-۱۳۷۱ و ... - عضو شوراي دانشگاه علامه طباطبائي ۸۲-۱۳۷۶، - رئيس دانشکده علوم اجتماعي دانشگاه علامه طباطبائي ۸۲-۱۳۷۸، - عضو شوراي سياستگذاري سازمان بهزيستي کشور، - رياست انجمن مددکاري اجتماعي ايران، - مدير گروه علوم اجتماعي دانشگاه شاهد، ۷۹-۱۳۷۲، - معاونت پژوهشي و تحصيلات تکميلي دانشکده علوم اجتماعي دانشگاه علامه طباطبائي ۱۳۷۶. فعاليتهاي آموزشي: محمد زاهدي اصل فعاليتهاي آموزشي خود را از سال ۱۳۵۴ بصورت حق التدریس با دانشگاه خدمات اجتماعي سابق شروع کرد و بعد از انقلاب به رياست دانشکده مذکور در سال ۱۳۶۰ در آمد. وي استاد پایه ۲۶ دانشگاه علامه طباطبائي در سال ۱۳۸۴ بوده است. در حال حاضر محمد زاهدي اصل در دانشگاه علامه طباطبائي، دانشگاه شاهد و دانشگاه امام حسين (ع)، به تدریس خدمات اجتماعي، مددکاري جامعه‌اي در دوره کارشناسي و مديريت منابع انساني، سيستم‌هاي مديريت، سمینار سازمان‌ها و مسائل رفاه اجتماعي، خدمات اجتماعي مديريت سازمان‌ها و نهادهاي فرهنگي در دوره کارشناسي ارشد مي‌پردازد. مراکزي که فرد از بانيان آن به شمار مي‌آيد: محمد زاهدي اصل مسئول راه‌اندازي دانشکده علوم انساني دانشگاه شاهد در سال ۱۳۷۱ بوده است. از ديگر تلاشهاي او در سالهاي اخير، طراحي، تهيه و تنظيم برنامه دوره رشته مددکاري اجتماعي بوده که در حال حاضر مراحل تصويب در دانشکده علوم اجتماعي دانشگاه علامه طباطبائي را طي مي‌کند. - دفتر آموزش سازمان بهزيستي کشور که بعداً تبديل به دانشگاه علوم بهزيستي شد، - دانشگاه شاهد از بدو تاسيس و همچنين مسئول راه‌اندازي دانشکده علوم انساني آن، - هيئت موسس انجمن مددکاري اجتماعي ايران و رياست آن در حال حاضر. ساير فعاليتها و برنامه هاي روزمره: علاوه بر اينکه محمد زاهدي اصل از چهره‌هاي شناخته شده در عرصه مددکاري اجتماعي است، مطالعات زيادي در مباحث تاريخي خصوصاً تاريخ معاصر دارد، به طوري که در اين حوزه نیز نظرات کارشناسي و علمي او مورد توجه قرار مي‌گيرد. از فعاليتهاي علمي و پژوهشي زاهدي اصل مي‌توان به برنامه‌ريزي امور فرهنگي، چگونگي گذران اوقات فراغت کارکنان دانشگاه تهران، اهميت ضرورت سياستگذاري در اوقات فراغت، بررسي وضعيت امور رفاهي کارکنان سازمان تأمين اجتماعي، بازنشستگي، نيازها و مسائل بازماندگان سازمان تأمين اجتماعي و ... اشاره کرد. آرا و گرايشهاي خاص: محمد زاهدي اصل از ايمان، اخلاص، وفاي به عهد، صداقت و صبر به عنوان اصول و شرايط خدمات اجتماعي نام مي‌برد و مي‌نويسد: «صبر در بعد اجتماعي نظير تحمل ديگران، تلاش در خشنودي مسلمين، رعايت حقوق آنها، ايجاد روابط حسنه با امت اسلامي مي‌تواند وحدت و انسجام جامعه اسلامي را عينيت ببخشد. مصداق بارز صبر در خدمات اجتماعي، گشاده‌رويي است که به عنوان يك صفت عالي انساني مطرح مي‌شود. در زمينه حمايت از نيازمندان جامعه، ملاحظت و خوش‌خلفي اهميت بسزايي دارد و از مؤثرترين عوامل است که مي‌تواند اعتماد و اطمینان مخدوم به خادم را فراهم آورد و موجب تحکيم روابط سازنده و ارزشمند متقابل شود.» يکي از مباحث عمده و مهم مددکاري اجتماعي، بحث اصول و ارزشهاست. اصول عمومي مددکاري اجتماعي عبارتند از: پذيرش، فرديت، رابطه حرفه‌اي، مشارکت، رازداري حرفه‌اي و خودآگاهي. زاهدي اصل در بين کليه اصول مددکاري اجتماعي، اصل خودآگاهي مددکار را مهمترين اصل مي‌داند. «به دليل اينکه اگر مددکار اجتماعي در تحقق اين اصل ناکام بماند قطعاً در تحقق و رعايت تاممي اصول و حتي ارزشهاي مددکاري اجتماعي ناموفق خواهد بود. در سايه خودآگاهي است که مددکار اجتماعي مي‌تواند به دور از هرگونه تعصبات، لغزشهاي اخلاقي و حرفه‌اي، هر نوع پيشداوري، در خدمت مراجعان قرار گيرد و در زندگي و حل مشکلات آنها اثرگذار باشد. «چه نتواني بداني کيستي/ جهد کن چندانکه داني کيستي» خودآگاهي مترادف با خودشناسي و خودشناسي مقدمه و لازمه خودسازي است. در واقع مي‌توان گفت که در دنيا يك حقيقت وجود دارد و آن شناسايي خود است و حتي مي‌توان خودسازي را شرط عدالت‌خواهي دانست. عمده‌ترين مسائلي که مددکاران اجتماعي با آن درگير هستند را مي‌توان در رابطه با مسائل مختلف مربوط به محيط جستجو کرد. «خانواده، مدرسه، محل کار، خويشاوندان، دوستان و ... از عوامل محيطي تلقی مي‌شوند. در بسياري از اوقات، تلاش انسان براي ايجاد تغيير در برخي از شرايط محيط اطرافش به نتيجه مطلوب و دلخواه نمي‌رسد و به ناچار، او از بخشي از آرمان‌هاي خويش صرف‌نظر مي‌کند و به طور نسبي وضعيت موجود را مي‌پذيرد و با آن کنار مي‌آيد. پس مي‌توان گفت که هم ايجاد تغيير در شرايط محيط انساني امري نسبي است و هم تطابق و سازگاري با آن، آنچه در مددکاري مهم است آنکه مددجو اين شرايط را در حد درک و فهم خود و با راهنمائي مددکار بشناسد، امکانات اجتماعي موجود براي ايجاد تغيير در اين شرايط را بشناسد و حداکثر مساعي خود را براي ايجاد تغيير به کار گيرد و نتيجه کار را به عنوان يك واقعيت بپذيرد.»

یکی از نگرانی‌های محمد زاهدی اصل بروز آسیب در اجتماع و آثار و تبعات آن است. «آسیب‌های متعددی را می‌توان در جامعه مشاهده کرد، مثلاً اکنون پدیده اعتیاد به مواد مخدر به عنوان یک آسیب جدی در کشور مطرح است. تکدی و فرار دختران از منزل هم نمونه‌های بارز دیگری از آسیب‌های اجتماعی هستند. البته موضوع فرار دختران از منزل، خود ممکن است پیامدهای دیگری را نیز به دنبال داشته باشد. بی‌شک آسیب به هر اندازه و در هر سطحی نگران‌کننده است. وقتی ما صحبت از جامعه اسلامی می‌کنیم انتظار نداریم که برخی آسیب‌ها بیش از حد معمول در جامعه مشاهده شوند.» از دیگر دغدغه‌های محمد زاهدی اصل موضوع رفاه اجتماعی است. در جهان امروز، رفاه اجتماعی بخشی از زندگی و فرهنگ انسانی تلقی می‌شود و گسترش نظریه‌های انسان‌دوستی با تأکید بر مسئولیت همگان نسبت به یکدیگر و همچنین پیشرفت علوم اجتماعی و زیستی در پیدایش نگرش‌های جدید در خصوص رفاه اجتماعی مؤثر بوده است، نیازهای اساسی از مقوله معیشت فراتر رفته و زمینه‌های غیرمادی را نیز شامل می‌شود، به طوری که در عصر حاضر پدیده «امنیت» به عنوان یکی از مهمترین مشخصه‌های رفاه اجتماعی تلقی می‌شود، به نحوی که محور اصلی توسعه در قرن حاضر را «امنیت انسانی» تشکیل می‌دهد. «جوانز و نشانها: پژوهشگر برتر دانشگاه علامه سال ۱۳۷۹، دو نوبت پژوهشگر نمونه دانشکده علوم اجتماعی، استاد نمونه دانشگاه علامه در سال ۱۳۷۶ آثار: مبنای رفاه اجتماعی و ویژگی اثر: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۱۲ مبنای مددکاری اجتماعی و ویژگی اثر: چاپ ۱۳۷۷ و چاپ دوم ۱۳۸۲ انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی ۳ مجموعه مقالات جایگاه مددکاری اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران، مجموعه مقالات نقش مددکاری اجتماعی در کنترل آسیب‌های اجتماعی و ... مقدمه ای بر خدمات اجتماعی در اسلام و ویژگی اثر: بنیان فلسفی خدمات اجتماعی پرداخته شد و درباره آثار و نتایج خدمات اجتماعی در بعد فردی و اجتماعی بحث شده است. «مقدمه ای بر خدمات اجتماعی در اسلام» عنوان کتابی است که تألیف کرد. در این کتاب به بنیان فلسفی خدمات اجتماعی پرداخته شده و درباره آثار و نتایج خدمات اجتماعی در بعد فردی و اجتماعی بحث شده است. محمد زاهدی اصل معتقد است خدمات اجتماعی موجب پاداش حقیقی و اجر اخروی شده، تزکیه نفس و آمرزش معصیت را در پی دارد. قوت قلب و اطمینان از آینده را باعث می‌شود، به افزایش روزی کمک می‌کند، روح اخوت و تفاهم میان امت اسلامی را ترویج می‌نماید و به تأمین عدالت اجتماعی و قسط در جامعه منجر می‌شود.